

L'ESQUILON

Centre Cultural Occitan
de Roergue

Revista trimestrala
Revue trimestrielle

Prètz : 3 €
Prix : 3 €

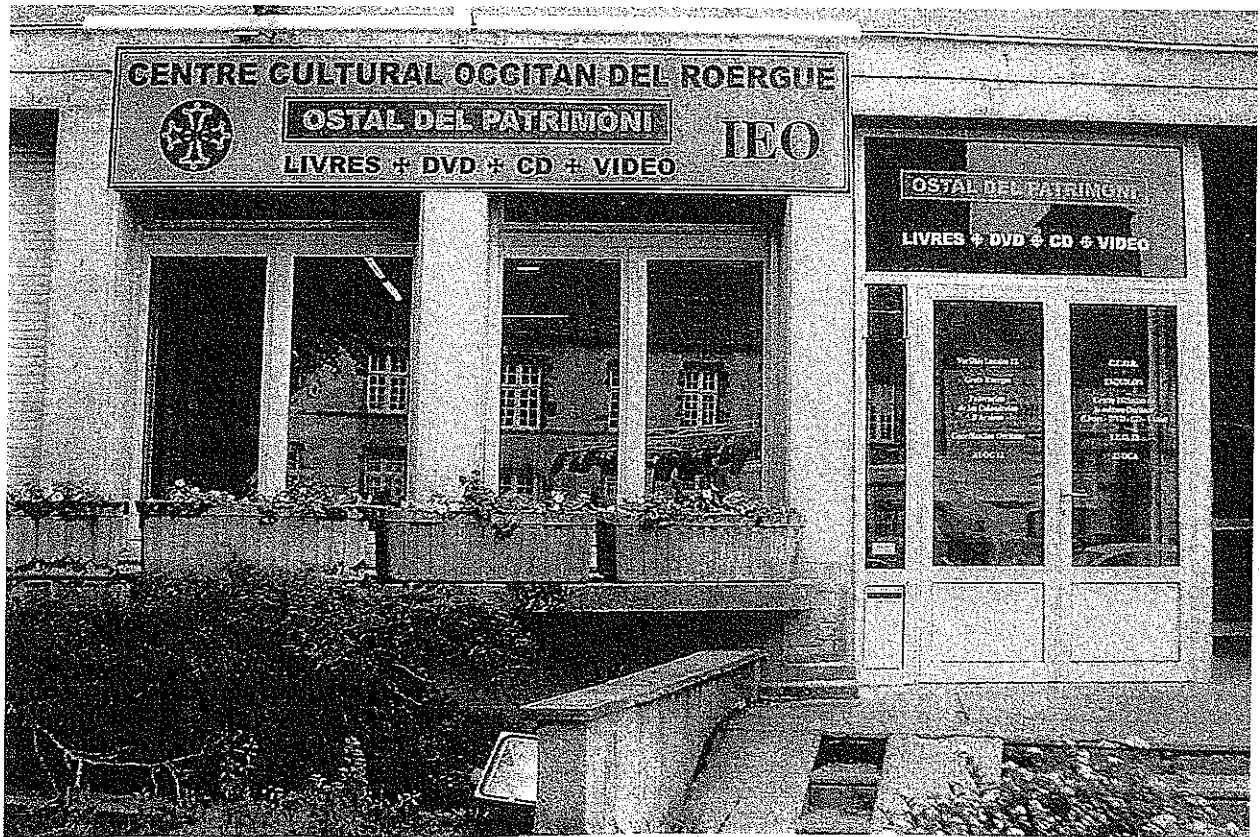

INSTITUT D'ESTUDIS
OCCITANS

12

PRIMA de 2006 N° 91

INVITATION

**Inauguration de l'Ostal del Patrimòni, place Foch à Rodez
le mercredi 20 juin 2007**

par les Associations C.C.O.R. - I.E.O. - Grellh Roergàs - Calandreta -
A.V.O.C.A. - Coordination occitane - A.D.O.C. - Variétés Locales 12.

Programme : 16 h. Animation dans les locaux et place Foch :
(projections par C.P. Bedel - animations enfants et adultes - stand des
associations de l'Ostal del Patrimòni).

18 h. : Inauguration des nouveaux locaux par les autorités
locales et départementales suivie d'un vin d'honneur.

Vous êtes cordialement invités avec votre entourage

L'ESQUILON : Revue d'information de l'OSTAL DEL PATRIMÒNI - Directeur de la publication : P. BONY N°
Imprimerie C.C.O.R. Place Foch 12000 RODEZ Tél./Fax : 05 65 68 18 75 e-mail : ccor.ieo@orange.fr

L'ESQUILON : Revista d'informacion de l'OSTAL DEL PATRIMÒNI - Director de la publicacion : P. BONY
Estanparià C.C.O.R. Plaça Foch 12000 RODES Tél./Fax : 05 65 68 18 75 e-mail : ccor.ieo@orange.fr

L'ESQUILON

SOMARI

L'ESQUILON.....	2
« Memòrias de gost »	2
Joseph canteloube.....	3
Emile Pouget	4
Femnas dins la Bíblia	4
Lo libre de las pèiras plantadas.....	5
Goteta	6
Ensenhament e pedagogia	6
Devinalha.....	6
Les gabarriersdu lot.....	7
Occitanie.....	7
Responsa a la devinalha :	7
Tres pòbles de la lònna	8
Lo clam d'un pitremaurèl.....	8
Literatura occitana.....	10
VARIÉTÉS LOCALES 12	11
La greffe mésobiote, qu'es aquò ?.....	11
Section de Rodez et des environs.....	11
Rendez-vous à Laguèpie.....	11

L'ESQUILON

« MEMÒRIAS de GOST »

Revirada d'un estrach del libre de Maria Roanet

Una vesprada, a Sablet, al gròs de l'estiu, per una Fèsta del Libre, una associacion d'amators – conesseires – de sopa, ofriguèt una dotzenada de bolhons per ne tastar. Foguèron servits dins de boletons que ne contenián pas que tres culherats. Just per banhar la boca.

Lo canton ont se prepausava aquel aperitiu, empleniá la vesprada de perfums verta-dièrament afrodisiacs !

I aviá una sopa còrsa ont demest legums, nadavan filiasses de pòrc salat e secat, probable, recrostets de cambajons, arribats aici per lor darrièr badalh... Una sopa de "pistou", segur, en Provença èrem. Una rabinada al mòde avaironés, del nòrd del departament, ont pan, caulet de pòrc e formatge de Laguìòla, son mesclats vigorosament amb una culhèra de fust, just abans de la servir. Una sopa d'auriòls, cevenòla, color de ribièra conflada, perfumada d'òli d'oliva. Sopa d'Espanha, trufada de botifarrons negres als pinhons, "potaje" amb ceses becuts, "gaspacho" refrescant al solelh tremont d'una jornada torrida. Un "torril" blanc, un "torril" roge, sopas d'alba aprèp una nuèch festiva. Garbura de monjetas tarbesas, tan fondentas. Puèi, glaçada, inatenduda, d'un blanc magic, una sopa d'amètlas frescas, sus aquela vogava una barqueta d'una fuèlha de menta.

Quin encantament ! Pas d'intermediari de metal, sonque beure a pòtas e reconéisser, en passant, carn, lard, un esclat

d'amèlta, un pinhon rosinat, la frescor del baselic dins la calor del liquid.

De còps, quand coneissiái la sabor, acabavi pas la sopeta. Èra transmesa a mon vesin. Voliái gardar d'apetís per la seguida.

Lo sadol èra a esperar son moment : e de saborejar l'amistat amb lo beure del bòl de peteta, d'escotar las explicacions dels cosinièrs, de beure, abans de tastar un autre bolat, un vin de Vaqueiràs, lo país de Rimbaud del meteís nom, lo sabent trobador de sextinas.

Demorava sonque, nuda e sens impaciéncia, la curiositat.

Aprèp se disiá que caliá passar a taula, mas qual n'aviá enveja ? Lo bèl ser provençal nos tombèt dessus. La convèrsa s'estirava. D'unes cobles s'èran estavanits dins la nuèch.

Aquò's un de mos pus polits sovenirs d'aperitiu. M'aviá obèrta a la beutat del paísatge, als images venguts dels païses encarnats dins aquelas sopas, al mond que coneissiái pas una ora de per abans e amb eles evocàvem las sopas de nòstra vida e tot çò que contenon d'afeccions indefectiblas, de memòrias de viatge

A. D. 3-02-07

Joseph CANTELOUBE

(Canta loba !)

« *Un desconegut celèbre* ».

Lo compositor **J. Canteloube** (1879-1957) nasquèt a *Annonay (Ardèche)*.

Sos arrencaments de « Cants d'Auvèrnha », collectats, armonizats, orquestrats e amassats en 5 recuèlhs, publicats entre 1924 e 1957, an fargada sa reputacion. Aqueles cants en **lenga occitana**, culhits dins sa region natala, lo sud de l'Auvèrnha, foguèron enregistrats per las mai famosas cantatrisas – subretot estrangieras – *Kiri Te Kanawa, Victoria de los Angeles, Natania Davrath* que, la primièra, ne gravèt l'integrala en 1963 (2 C.D. *Vanguard Classics*).

Un operà « *Le Mas* » (en francés ?), creat en 1929 a París, foguèt premiat per una jurada ont seguèron *Maurice Ravel* e *André Messager*.

La soprano *Véronique Gens* e l'Orquèstra Nacional de Lille (O.N.L.), an enregistrat en 2004, un primièr volum de « Cants d'Auvèrnha » per Naxos : aquò foguèt la magèr venta mondiala de Naxos en 2005. (1 C.D., 21 melodias :

Baillèro, L'aiga de ròsa, l'Antòni, Breçairòla, Malurós qu'a una femna, Sol pont d'a Mirabèl, Lo cocut etc....)

Aquel 5-01-2007, *Véronique Gens* amb l'O.N.L., dins *Lille*, cantèt d'autres « Cants d'Auvèrnha » e subretot qualques rares « *Chants de France* » que **Canteloube** n'orquestrèt 9 títols coma per exemple « *Auprès de ma blonde* »...

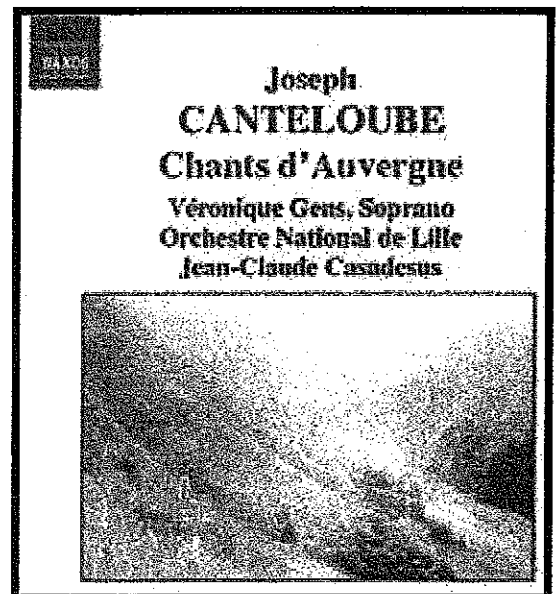
Aquel concèrt foguèt una repeticion abans un novèl enregistrament sus tres jorns per *Naxos*.

Lo grand talent de Canteloube es sa sciéncia orquestrala. Lo mas conegut de sos « Cants d'Auvèrnha » es « Baillèro », òbra apolidida de pianò e arpa, leugièrs, aerians, sus un ric e embelinaire tapis de còrdas.(sic).

Dins sa monografia consagrada a Canteloube (*Séguier* 2000), *J.B. Cahours d'Aspry*, conta las escasenças de la creacion de « Baillèro » : « Èra una vesprada de 1903, a solelh colc, sus la montanha que domina Vic-sur Cère dins Cantal. Èra a remirar lo paísatge majestuós, quand sulpic, s'entendèt lo cant d'una pastora que getava sas frasas a grand balanç. En s'abstèner de se mostrar, Canteloube comencèt de notar la melodia, quand, de fòrça luènh, coma portada per l'aureta que s'arborava, la vesprada, sus la montanha, percebèt, a pro pena audibla, la votz luènh d'un autre pastor que tornèt dire lo tèma, a sièis quilomètres d'aquí. ! » Lo pus extraordinari quand òm escota « Baillèro », es que l'espaci acostic d'aquela òbra, sembla far naïsser l'espaci d'una valada !

Adonc Canteloube, lo desconegut, es de conèisser lèu lèu, non ?

D'aprèp un article de « *Le Monde* » 7,8-01-07.
Arleta D.

Baïlèro

« Baïlèro, lèro, lèro !
Pastre de dèlài l'aïo ! bis
As pas vist posa lo lèbre qu'onavo mèdré
Lo bouon entré los combos dé do bon
Lo codie entré los combos de dorriè
Lou poumpo sú l'esquino
La clau ol tráu,
Lo baïlèro, lèro !
Lèro, lèro, lèro etc... »

« Aï fach maï qué lou béire
Possa qué l'aï ottropat,
Lou baïlèro, lèro !
Lèro, lèro, lèro, etc
Baïlèro, lô ! »

Pastre de dèlài l'aïo ! bis
E tu qu'as fat de la pèl ?
De qu'as fat de las ouïlhas
De qu'as fat de lo quió ?
De qu'as fat de tout oquo ?
Dió, lou baïlèro, lèro ?
Lèro, lèro, lèro etc.. ;
Baïlèro lô ! »

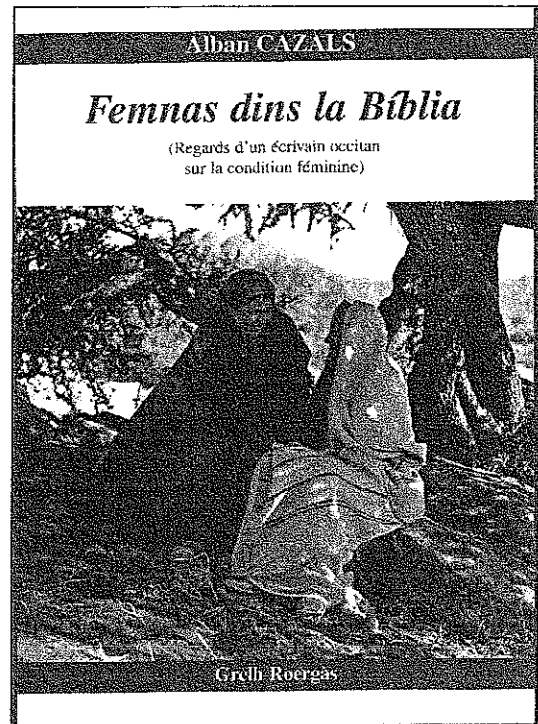
« De lo pèl n'aï fat un montel
De las ouïlhas n'ai fat un porel de
mithos,
E de lo quió uno troumpetto !
Sé les me vouós croumpa
Tè les pourtorai
Dió, lou baïlèro, lèro etc..
Baïlèro lô ! »

Emile Pouget

Rares son los obratges escriches per d'avaironeses, nomenats dins lo mesadièr « *Le Monde Diplomatique* ». Es lo cas de la biografia escricha per *Joseph Ulla* : « *Emile Pouget, la plume rouge et noire du Père Peinard* » (*Editions Libertaires*). **Emile Pouget** de Pont de Salars foguèt un companh de *Louise Michel* e l'un dels fondators de la C.G.T. e de publicacions anarquistas coma lo famós « *Père Peinard* »

Tirat de "*Centre Presse*" febrèr 2007

Femnas dins la Bíblia

Ven de paréisser a las Edicions del Grelh Roergàs

Femnas dins la Bíblia

(*Agachs d'un escrivan occitan sus la condicion femenina*)

Amb lo present libre, Alban CAZALS s'aventura sus un tot autre territòri. Far de comentaris suls racontes del Libre del Pacte Vièlh, pòt portar pensament per l'aventurós que s'i ensaja. Es pas empresa sens riscas. Alban o sap. Mas, menar nòstre occitan sus aquel terren meritava l'ensag, causa benlèu pas jamai temptada. A saupre cossí nòstre òme se'n sortirà ?

Aurem plaser d'o veire. Mas o podètz ben imaginar, nòstre amic es de la raça dels paisan eimuts. Sap ont son las bolas e las tauberas.

Se gardarà ben de las sautar, e saurà ben retèner son ase d'anar païsser la trèfla dels vesins ;

Per tot dire, Alban fa la pròva d'un polida intelligéncia e d'una generositat de còr remirabla. Fa bon de l'acompanhar sus un tal camin d'umanitat... ambe a la fin de la fin, una suspresa per nautres, cerièira sul pastisson que descobrirem.

****

Nascut en 1924 a Centres en Segalà roergàs, Alban CAZALS viu son enfància dins la bòria pichona dels seus.

En 1936 passa al Cors Complementari de Naucèla. I rescontra demest los pensionaris lo jove Joan Bodon. Lor amistat jamai se dementirà pas. Coma Bodon, Cazals serà ensenhaire. Acabarà sa carrièra a Tolosa coma conselhièr pedagogic. Se retirèt sus las tèrras del Lauragués.

A la retirada trobèt lo temps d'escrivre sa lenga mairala jamai renegada. Alban maneja una de nòstras melhoras plumas occitanas.

Grelh Roergàs

Lo libre de las pèiras plantadas

Memòri compausat per sénher Miquèl GONIN jos la direccion de sénher Patric SAUZET, Professor de mestriá de Letras modèrnas a l'universitat de Tolosa lo Miralh seccion d'occitan

Avertiment

I a fòrça dictionaris de tota mena mas i a pas un dictionari vertadièr qu'amasse e ensaje de collectar totes los mots de la construccion, valent a dire los que pertòcan a l'edificacion dels ostals, de las catedralas e autres edificis religioses, e tanben la bastison dels camins, dels obratges d'art (ponts, tons, etc...), l'arquitectura, etc..

Uèi aquel mestièr se pèrd e los darrièrs òmes que coneissián encara un bocin lo vocabulari se morisson. Abans que tot siá sebelit jos la posca, caliá far quicòm !!! Prenguèri lo microfòn, entrevistèri los vièlhs, cerquèri dins los dictionaris fins qu'aguèsse escantit la set (grandmercés a totes los autors que pilhèri). Vaquí lo resultat. Vos prègui d'èsser indulgents.

Miquèl GONIN

L'obra de la tibra o cossí far un preludi a tota causa

«Lo meu ostal se tròba dins un polit vilatjon carcinòl. Luènh dels camins grands demòra coma èra dins los sègles passats per çò que los estatjants an, al cors dels sègles, gardada lor istòria e lor autenticitat Òc ben, o sabí, la miá familha dempuèi de sègles e de sègles. Es aital.

Mas, anem, dintratz, venètz vistalhar lo meu ostal. Sul lintèl, al dessús de la pòrta, una data es engravada : mil uèch cent nonanta cinc. Lo picapeirièr aviá acabada la siá òbra De las apesasons a la teulada, tot es en pèira. Lo principi primièr de la maçonariá, de segur, es de recampar lo material dins lo país : la pèira e lo clapàs son lo privilègi del nòstre.

Foguèt benesit lo meu ostal ? batejat o emmascat ? Se qualqu'un o sabí, o auriá dich. Se la familha èra estada pus rica, l'ostal seriá pus grand e pus polit.

Un escalier majestuós montava al balet. Per la pòrta, dintratz dins la sala granda. A man drecha, la chimenèia a un fogal bèl. Un còp èra, lo fuòc cremava al ras del sòl. Mormolhava l'ola ont cosíá la sopa. Lo lièch dels mainatges èra al canton del fuòc. Se fasiá freg, aurián caud còsta del brasier.

La taula senhorejava al mitan de la sala. Dessús un pegal, una orjòl, un pichièr de lach (amb un petaç dessús per parar las moscas). Dins lo tirador, un cantèl. Èra sec e dur mas anava plan per trempar la sopa. Lo pan del dimenge, que lo papà ne copava de tròces, no'n lecavam los pòts. Amb la confitura, um ! Papà, mamà e vosautres los rèires,

sètz assetats al torn d'aquela taula. Parlan, aquelas trèvas del passat.

La vaissèla de tèrra cuècha e las forquetas, los culhièrs secavan al dessús de l'aguièra, dins la solharda. La cotèla dormissiá dins lo tirador al ras del pan. Los autres cotèls, cadun los gardava al pus fons de la pòcha.

Los autres lièches èran a costat, amagats darrièrs de lençòls, fasián ofici de cortinas. Dos armaris recaptavan farda e vestits. Se l'ostal èra estat pus grand, lo peirièr auriá bastit maïtas pèças. Se las parets mestressas èran estadas mens espessas, lo freg ivernenc seriá dintrat e auriam agut los pès gelats. Se los fenestrons èran estats mai grands, dedins auriam pas pogut endurar lo calimàs, e aquò nos auriá gastada la prangiera.

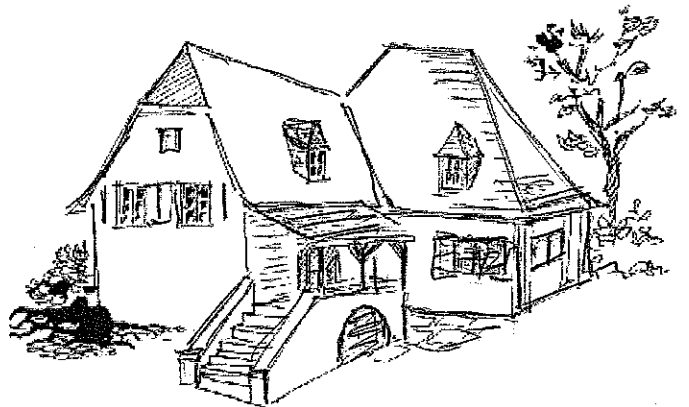
Al dessús de la sala, lo trast èra lo reiaume de las palombas e dels papachròs. De fen èra expandit sul postam. Se i aviá agut lo fuòc, seriá pas estat de bon escantir. Mas quand èri jove, èra aquí que me carravi de debanar lo fial del temps, lo cap dins las estèlas mentre ara , vièlh e tot custonat, espèri la classa.

la teulada de lausas de gres roergàs èra sostada per un fustatge de saumièrs fòrts. Lo fustièr aviá plan calculat. Se los calculs èran estats falses, l'ostal se seriá ja destrantalhat.

Lo dejós de l'ostal èra lo celièr, claufit de barricadas de vin, d'arcas de blat, de civada. La frescura del sòl conservava tot, ivèrn coma estiu. E se las mirgas venián, lo gat las cruscava. Per el, èra lo sol repais del jorn.

Uèi, lo trast e lo celièr son de salas de viure. La fada electricitat enlús l'ostal ; l'aiga canda i raja a las canèlas. Lo confort modèrn facilita la vida vidanta. Pr'aquò, l'èime d'un còp èra es encara aquí, plan viu.

De l'engenh e de la memòria nais lo saber. Es lo saber qu'a bastit lo meu ostal, fa dos sègles. Cal imaginar las annadas que venon per conèisser la seguida...

Las primièras paginas del bèl obratge sus l'arquitectura occitana de l'epòca pre-carolingiana a 1500 en Carcin e Roergue. Nombroses dessenshs e reproduccions en colors illustran aquela òbra maja. A consultar sus plaça a l'Ostal del Patrimòni, Plaça Foch a Rodés.

GOTETA

o los camins de la vida

Max Rouquette
Edition bilingue

Vaquí *Goteta*, que Max Roqueta faguèt espelir en 1986, a partir d'istòrias inventadas per los escolans de Losèra. Es una gota d'aiga, enreba-lada sens relambi dins los camins de la vida, que li fa gaug de descobrir tant de monds diferents amb sos engranatges secrets. Faula sus lo moviment e l'eternitat de çò viu, *Goteta* es un leçon d'istòria naturala e un percors poètic. Un encatament.

*En venda a l'Ostal del Patrimòni, plaça Foch a Rodés.
Libre-disc pels joves o mens joves, 109 p. 12 €.*

Max Roqueta es totjorn estat interessat per l'ensenhament de l'occitan, plan conscient que la lenga transmesa als joves es una lenga que viu. Las questions que nos pausava, los encoratjaments que nos donava èran la marca d'un interès vertadièr e totjorn plan informat. Quand li demandàvem per venir dins una classa participar a un projècte o un rescontre pedagogic, disiá pas de non. Portava sa pèira. L'istòria de *Goteta* n'es un bon exemple. *Goteta* dins la nèbla, *Goteta* dins la bauma, *Goteta* dins l'aucèl, dins l'òme, dins l'arbre, *Goteta* remontant lo temps, traversant los monds de dins la tèrra e de sus la tèrra... *Goteta* es una monada, la particula mai pichòta de vida que pòsca existir. A la facultat de sentir tot, de veire tot « a beles uèlhs vesents », de lisar dins totas las fendasclas del mond e de ne far gaug en tota circumstància. Amb ela, los camins de la vida s'esperlongan de sègle en sègle, dins un amolonament de metamorfòsis que la fan participar de tot çò que viu, òme, bèstia, tèrra, arbre... *Goteta* es una fòrça poètica, metaforica, passa d'un mond a l'autre, fa lo ligam entre las estelas e las formigas, coma entre las venas del còs e las de la tèrra o del racinum. Lo percors iniciatic de *Goteta* li dona de veire çò que l'esperit uman pòt ni veire ni comprene, de tant qu'es pesuc e maladrech....

Claire Torreilles

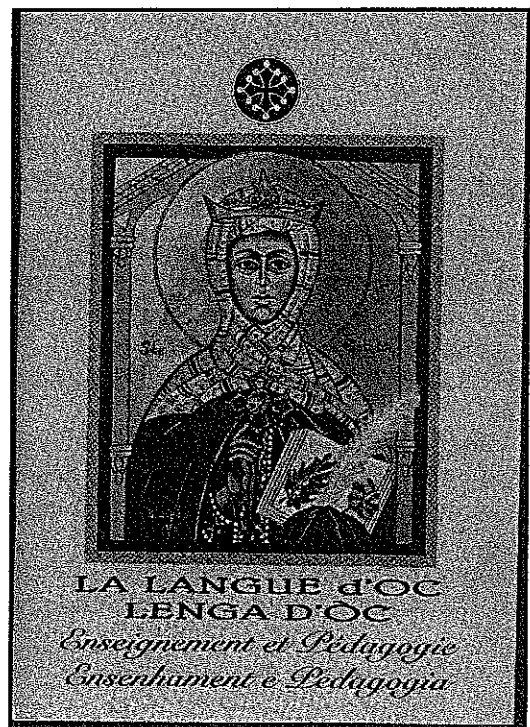
ENSENHAMENT E PEDAGOGIA

Ven d'espelir una nòva colleccion : s'agís de clèrgues religioses o pastors que an trabalhat per la nòstra lenga del Sud, dins los diferents dialèctes, tan plan en literatura, poesia, coma gramaticians, lingüistas, filològs, lexicològs, pedagògs, en istòria, coma contaïres, predicadors, autors de Nadal, de pèças de teatre, de faulas. Dins lo tòrm 2 qualques paginas son consacradas a la vida e a l'òbra de nòstre amic Cantalauza defuntat l'an passat. Un omenatge esmovent signat Hans Stroh.

En un mot un dever de memòria per certans que se trobèron sovent en avant d'una lucha prèp del poble que los enrodavan dins la vida de cada jorn.

Aquestes libres servon de guidas per exposicions ponctualas.

Cada tòrm : 10 € ; excepcionalament : 15 € los dos primèrs tòrms.

De comandar : Fraternité St Benoit BP 65 32700 LECTOURE

DEVINALHA

Q'es aquò ? Qu' aquò ?

Vòla sens alas,
Crida sens votz,
Mordís sens dents,
Passa davant lo solelh sens daissar cap d'ombra.

LES GABARRIERS DU LOT

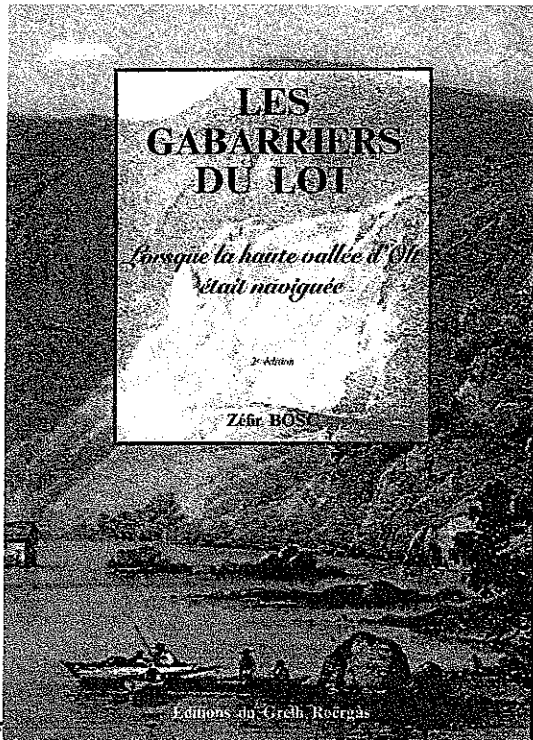
Lorsque la haute vallée d'Òlt était naviguée

Zéfir BOSC

En vint ans de recèrca, l'autor aprenguèt fòrça causas, en primièr dins sa familha que compta de gabarriers, puès entre los ancians de las regions de Montarnal, de Vielhvia e Antraigas.

L'autor fa òbra de memòria de la Nauta Valòia d'Òlt. A l'epòca ont los sols pòrts coneguts son de pòrts de mar, Zefir Bòsc nos parla de nombroses pòrts sus Òlt (La Roca-Boulhac, Capdenac, Montbrun, Cajarc, Luzech...) Dins sas paginas, nos remembra, en francès, lo comèrci del vin, de pòsts e mairam e del carbon de tèrra de la Valòia d'Òlt (comèrci que sols los gabarriers d'avant la darrièra guèrra podían se sovenir.

Zefir Bòsc fa de son obratge un relai per las generacions futuras que pòrràn pas ignorar çò que foguèron los gabarriers e lors gabarras. Fòrça fotòs e una longa tièra de vocabulàri occitan dels gabarriers de Valòia d'Òlt.

OCCITANIE

Pour l'âme occitane

Mémoire de Jean Carbonel

(1864-1942)

Documents en langue d'Oc publiés

par

Zéfir Bosc Majoral du Félibrige

à partir des manuscrits inédits de l'auteur

Occitanie

Pour l'âme occitane

Mémoire de Jean Carbonel

[1864 - 1942]

Documents en langue d'Oc publiés par

Zéfir Bosc

Majoral du Félibrige

A partir des manuscrits inédits de l'auteur

Obratge de 106 paginas, format 17/24, papièr offset 80 gr., tampa quatre colors. estraches de documents inédits de Jean Carbonel tocant la lenga d'òc : racontes, contes, provèrbis, sentén-cias, usatges e noms de plantas en francès en en occitan de la region d'Antraigas e Mur de Barrés. 12 €. Expedicion franco de pòrt tre la recepcion del règlament a :

Zéfir BOSC, Le Bosc Nalt -

12140 ESPEYRAC. Tél. 05.65.69.88.14.

Responsa a la devinalha :

Lo vent

Tres pòbles de la lòna

Jean-Claude Forêt
etnografias imaginàrias

Las còlas de Fontfrèda e de la Clapa, la conca immensa de l'estanh dobèrta de cap a la mar Una via ferrada e un autorota travèrsan aqueles paísatges de la Narbonesa. Lo viatjaire agacha e sòmia, los pòbla de sos fantasmas, de sas angoissas. Tres faulas poèticas son nascudas d'aquela pantaissada, tres pòbles imaginaris, passat, present, avenir : lo pòble correire de la lòna, los salvatges del terraplen central, nòstres felens que manjaràn de mots... Un pargue regional, mai que mai s'es natural, nos deu interrogar sus çò qu'apelam natura, çò que ne sòbra e l'avenir que li es reservat. Al temps de l'urbanizacion massissa e de la banlèga planetara, aquel venir pareis tres faulas poèticas jos la forma de tres pòbles fictius, censats viure o aver viscut dins la region de la Narbònesa. plan menaçat e patissèm per pas imaginar lo futur pièger que lo present. Per illustrar aquela perplexitat e mai aquela angoissa, desenant constitutivas de nòstra epòca, l'autor a imaginat tres faulas poèticas jos la forma de tres pòbles fictius, censats viure o aver viscut dins la region de la Narbònesa.

Passat, present, futur, tres tèxtes de mai en mai estequits a l'imatge de nòstra natura desencantada.

Lo libre-disc, edicion bilingüe 110 p. 12 € en venda a l'Ostal del Patrimòni, Plaça Foch a Rodés

LO CLAM D'UN PITREMAURÈL

I a bèl brieu, un vèspre d'ivèrn, lo nòstre amic carcinòl e occitanista distinguit Bernat, arribèt al bureu del C.C.O.R tot emocionat. Veniá de legir qualques paginas de "Sus las dralhas de la vida" de Cantalansa que l'avian pertocat per lor umanitat e lor poesia. Son totjorn d'actualitat. Las vaquí.

En 1884, lo governador de Washington (còsta oèst) demandèt als Pitremaurèls del ròdol del Pas de Puget que li vendèssen lor terrador e que s'anèssen, eles, embarrar dins de sèrvas. Aicí la responsa del Pitremaurèl Seattle, capmèstre dels Duwanishes e dels Suquamishes

Avètz idèa de vos crompar nòstre terrador.

Lo Capmèstre Màger de Washington nos assabenta qu'a idèa de se crompar nòstre terrador. Lo Capmèstre nos

manda tanben de paraulas amistosas e serviciablas. Es plan daquòs de sa part, vist que sabèm qu'a pas plan besonh, per paga, de la nòstra, d'amistat. Mas estudiarem la vòstra proposicion. Que coneissèm que se vendèm pas, lo Blanc pòt venir amb de fusils, se ne vira, per se prene nòstre terrador.

Aquò nos sembla trucionaluna.

Consí vos es possible de crompar o de vendre lo cèl, la calor del terrador? Aquò nos sembla trucionaluna. Que se sèm pas mèstres de la frescor de l'aire o del mirgalhadís de l'aiga, consí los nos poiràtz crompar? Ne decidirem a nòstre temps e léser.

Çò que ditz lo capmèstre Seattle, lo Capmèstre Màger de Washington i se pòt fisar, coma los nòstres fraires blancs se pòdon fisar de la ronda de las sasons. Mas paraulas, coma las estelas, se jason pas.

Es sacrat, per nosautres, lo terrador. Cada parcèla d'aicesta tèrra es, pel meu pòble, sacrada. Cada lusenta agulhada de pin, cada ribairés sablonenc, cada brumairòla dins la negror de pels bòsques, cada claranda, cada bronzinament d'insècte... son, dins la memòria e l'esperiança del pòble meu, sanctificats. La saba que dins los arbres se corrís, carreja los sovenirs del Pitremaurèl.

Los defuntats del Blanc desoblidan d'ont son sortits quant se van passejar demest las estelas. Los nòstres de defuntats desoblidan pas jamai aicesta tèrra supèrba, qu'es la maire del Pitremaurèl.

Fasèm partida de la tèrra, e fa partida de nosautres. Las flors nolentas son las nòstras sòrres. Amb lo caval e l'agla bèla sèm fraires e sòrres. Los acrins rocalhuts, lo chuc de las pradassas, lo còrs afogat del cavalet, e mai l'òme... fan totes partida de la meteissà familha.

Adonc, quand lo Capmèstre Màger nos assabenta qu'a idèa de se crompar nòstre terrador, nos demanda fòrça.

Ennegaretz lèu lo país. Lo Capmèstre Màger nos assabenta que nos servarà un airal ont poirem viure a nòstre aise entre nosautres; que serà nòstre paire e que serem sos enfants. Mas consí diable pòt èsser possible? Dieu aima plan lo vòstre pòble, mas a laissat de caire sos enfants pitremaurèls.

Manda de maquinas al Blanc per lo sostar dins son trabalh, e lor quilha de vilatjasses. Fa venir lo vòstre pòble pus fòrt cada jorn. Ennegaretz lèu lo país, coma los fluvis que degolejan, pels grands vabres après una lavassada. Mas lo pòble meu es una marèa que mèrma; tornarem pas jamai montar.

Non! que sèm doas raças disparivas. Los nòstres mainatges s'amusan pas amb los vòstres; e los nòstres papetas contan pas los meteisses contes que los vòstres... Dieu vos avantatja, e sèm orfanèls.

Lo nòstre anar es pas lo vòstre anar. Estudiarem donc la vòstra proposicion de crompar nòstre terrador. Mas serà pas de bon far, qu'aiceste pais, per nosautres, es sacrat. Nos agradam pels bosques d'apr'aicí... Ieu sabi pas... Lo nòstre anar es pas lo vòstre anar.

Aquela aiga lusenta que raja per las ribièiras e pels fluvis es mai que d'aiga, qu'es lo sang dels nòstres aujòls.

Se vos vendèm lo nòstre terrador, ne doblidèssetz pas qu'es sacrat, e que cada rebat que trèva dins l'aiga linda de pels lacs, relata d'eveniments e de sovenirs de la vida del pòble meu. Lo cascalhejadís de l'aiga es la votz del paire del paire meu.

Amb los fluvis sèm fraires, que nos atudan lo mal de la set. Los fluvis carrejan las nòstras naus e nos avidan los mainatges. Se vos vendèm lo nòstre terrador, desoblidèssetz pas - e ensenhatz-o als vòstres mainatges - qu'amb los fluvis sèm fraires : e vosautres tanben ; e que devètz donc graciosar los fluvis amb l'afeccion que ne graciosariatz quin fraire que siá.

Lo Blanc lo compren pas lo nòstre anar. Lo Pitremaurèl a totjorn recuolat davant lo Blanc qu'avançava : coma lo brumairòla de la montanha davant lo solelh del matin. Mas las cendres dels paires nòstres son sacradas. Las tombas son tèrra santa, e adonc aqueles cropals, aqueles arbres, aquel flòc de tèrra... son, per nosautres, benesits.

Sabèm que lo Blanc compren pas lo nòstre anar. Un flòc de terrador, per el, es coma l'autre, que lo Blanc es un estrangier que ven., de nuèch, panar a la tèrra tot çò que li fa beson a el. La tèrra es pas la seu sòrre, mas son enemiga : e quand la s'es apoderada, se muda pus luènh. Abandona las tombas del paire seu, qu'aquò lo desrenga pas. Se pren la tèrra de sos mainatges, qu'aquò lo desrenga pas. Las tombas del paire seu e lo patrimonni de sos mainatges son desoblidats. Agacha sa maire la tèrra e son fraire lo cèl coma d'apleches de crompar, de pilhar e de vendre coma fedas o veïrotalha. Son apètis engolirà la tèrra e laissarà de per darrièr pas qu'un desèrt.

Ieu me demandi. Ieu sabi pas... Lo nòstre anar es pas lo vòstre anar. La vista de vòstras vilassas fa dòlre los uèlhs al Pitremaurèl. Mas es benlèu per çò que lo Pitremaurèl es un salvatge, e que compren pas.

I a pas cap de recanton tranquil dins las vilassas del Blanc. Pas cap d'airal ont ausir se desplegar lo fulhum a la prima, o lo fregadís d'alas d'insècte. Mas, es benlèu per çò que soi un salvatge, e que compreni pas.

A de prètz, l'aire, pel Pitremaurèl. Lo sarrabastal, ieu m'es idèa, fa pas qu'insolentar los ausidors... E qué i a dins la vida, s'un òme es pas capable d'ausir la crida solitària del tartaràs, o lo bif-baf de las ramas, lo ser, a l'entorn d'un estanh ?

Soi un Pitremaurèl e compreni pas. Que l'Indian, el, tant aima lo vent que brusís quand se lança de per dessús lo miralh d'un estanh ; e la quítia nolença del vent, per una ondada miegjornala netejat, o perfumat pel pin parasòl.

A de prètz, l'aire, pel Pitremaurèl, que tot s'avida del meteis sofle : l'òme, l'arbre, l'animalum, s'avidan totes del meteis sofle.

Lo Blanc sembla pas far cas de l'aire qu'alena : tal un òme que despuèi un brieu trabalha a la mòrt, sentís pas sa pudesina.

Mas se vendèm lo nòstre terrador, desoblidèssetz pas qu'a de prètz, l'aire, per nosautres, que l'aire fa part de son esperit a tota la vida qu'anima.

Lo vent que balhèt al nòstre papeta son pus primièr sofle, aculhís tanben son darrièr badal. E lo vent, cal que balhe tanben als nòstres mainatges l'esperit de vida.

E se vos vendèm nòstre terrador, lo vos cal servir a despart, e sacrat, coma un airal ont lo quite Blanc se pòt alenar lo vent purificat per las flors de la prada.

Vegèri mila bisons venir carraunhada. Estudiarem donc la vòstra proposicion de crompar nòstre terrador. Se decidissèm d'acceptar, pausarai una condicion : deurà, lo Blanc, agachar coma sos fraires l'animalum d'aiceste terrador. Soi un salvatge e compreni pas cap d'autre biaís de far.

Vegèri mila bisons venir carraunhada sus la Prada Granda, abandonnats pel Blanc que los desquilhèt dins d'un traïn que passava.

Ieu soi un salvatge e compreni pas consí lo caval metallic fumaire pòt èsser pus important que lo bison que tuam nosautres pas que per crebar pas de fam.

Qu'es l'òme, sens l'animalum ? Se tot l'animalum aviá perit, moririán, los òmes, d'una solesa granda d'esperit.

Que tot çò qu'arriba a l'animalum, arriba lèu a l'òme, que tot se ten.

La tèrra es la nòstra maire. Vos cal ensenhar als vòstres mainatges que lo pelsòl qu'an jols pès es fach amb las cendres de nòstres papetas. Per que respècten lo terrador, disètz als vòstres mainatges que la tèrra es gròssa de la vida de totes los nòstres.

Ensenhatz als vòstres mainatges çò qu'avèm ensenhat als nòstres mainatges : que la tèrra es la nòstra maire.

Tot çò qu'arriba a la tèrra, arriba als enfants de la tèrra. Se los òmes escupisson pel sòl, s'escupisson dessús.

Sabèm aiçò : es pas a l'òme, la tèrra, es l'òme qu'aperten a la tèrra. Sabèm aiçò : tot se ten, coma lo sang qu'unís una familha. Tot se ten.

Tot çò qu'arriba a la tèrra, arriba als enfants de la tèrra. L'òme a pas tescut la trama de la vida : es pas qu'un fial d'aquela trama. Tot çò que fa a la trama, o se fa a el.

Non ! que lo jorn amb la nuèch pòdon pas viure ensemble... Los nòstres mòrts se'n van viure dins la doçor dels fluvis de la tèrra : tornan venir dins lo silenci

dels passes de la prima, e es lor esperit corrent dins lo vent que raffis lo miralh dels estanhs.

Benlèu que serem fraires, fin finala. Mas perqué plorariái la mòrt de mon pòble ? Las tribús son fachas d'òmes, pas mai. Los òmes naisson e mòron coma las èrsas de la mar. Lo quiti Blanc que son Dieu camina e parla amb el d'amic a amic, pòt pas escapar al destin comun. Benlèu que sèm fraires, fin finala : o veirem ben. Sabèm una causa que lo Blanc, benlèu, descobrirà qualque jorn : nòstre Dieu es lo meteís Dieu. Vos pòdetz pensar, pel moment, qu'Es vòstre, coma volètz que siá vòstre lo nòstre terrador ; mas aquò vos es pas possible. El, es lo Dieu de l'òme, e Sa compassion es pariva pel Pitremaurèl e pel Blanc. Aicesta tèrra, per El, a de prètz ; e far de mal a la tèrra es amontetar de mesprètz sus son Creador.

Los Blancs atanben passaràn : benlèu pus lèu fach que totas las autras tribús. Contunhatz a contaminar vòstre lièch, e sufocaretz qualque nuèch dins los vòstres estrosses.

Lo vòstre destin es per nosautres un mistèri. Mas quand periretz, resplendiretz, illuminats per la fòrça de Dieu, que vos menèt al terrador d'aicí e que – per qualque dessenh especial – vos balhèt poder sus aiceste terrador e sul Pitremaurèl.

Aquel destin es per nosautres un mistèri, que comprenèm pas quand los bisons son totes massacrats, los cavals salvatges domdats, los recantons secrèts de la selva pesucs de la sentor de tot un fum d'òmes, e que lo paísatge dels cropals madurs son passits per de fials parlaïres.

Ont es passat lo galhamàs, A fumat ! Ont es passada l'agla ? a fumat ! E qué vòl dire aquel adieu al cavalet rabent e a la caça ? La fin del viure e lo començament del subreviure !

Avèm pas grand causa en comun. Dieu vos balhèt poder sus l'animalum, suls bòsques e sul Pitremaurèl, e per qualque dessenh especial : mas aquel destin es per nosautres un mistèri. Benlèu que comprendriàm se coneissiàm los somis del Blanc : los espers qu'escalçís a sos mainatges las longas velhadas d'ivèrn, los visions qu'engrava dins lor esperit per lor far desirar l'endemàn. Mas sèm de salvatges. Los somis del Blanc nos escapan. E, a causa que nos escapan, seguirem lo nòstre camin. Que presam mai que mai lo drech de cadun de viure de son sicap, per tan diferent que siá dels fraires seus, qu'avèm pas grand causa en comun.

Mas lo nòstre Dieu es lo meteís Dieu. Estudiarem donc la vòstra proposicion de crompar nòstre terrador. Se tombam d'acòrdi, serà per obtenir aquela resèrva que nos

avètz promesa. Aquí, benlèu, poïrem acabar nòstra vida cortina coma volèm.

Quand lo pus darrièr Pitremaurèl aurà fumat d'aicesta tèrra, e que son sovenir serà pas que l'ombra d'una nívol que travèrsa la Prada granda, aicestes ribaireses, aicestas selvas, enclauràn encara los esperits del pòble meu. Qu'aimam aicesta tèrra coma lo novèl nascut aima lo baticòr de sa mamà.

Se vos vendèm lo nòstre terrador, aimatz-lo coma l'avèm aimat. Sonhatz-lo coma l'avèm sonhat. Vos desmemorièssetz pas del sovenir del terrador tal que serà quand lo vos prendretz. E, amb tota la vòstra fòrça, amb tot lo vòstre còr, aparatz-lo pels vòstres mainatges, e aimatz-lo... coma Dieu nos aima a totes.

Sabèm una causa : lo nòstre Dieu es lo meteís Dieu. Aicesta tèrra, per El, a de prètz. Lo quiti Blanc pòt pas escapar al destin comun. Benlèu que serem fraires, fin finala ; o veirem ben.

Revirada, presentacion e jostítols de Cantalausa

Es de notar qu'aquela dicha, proclamada en 1854 dins la lenga mairala del capmèstre pitremaurèl Seattle, foguèt alara consignada, puèi transcrita en anglés per Henry smith.

Lo contengut d'aquela dicha amb sas maladreças d'estil o de tempes, amb son fum de repeticions, sa logica qu'escapa al cartesianisme francimand, sa relativa coèrència, semblariá provar que s'agís pas d'una farlabica, mas qu'èra pas ça que la un discors esrich, ni mai destinat a èsser publicat

LITERATURA OCCITANA

Parucion de venir dels dos darrièrs obratges del escrivan Cantalausa

L'associacion "Cultura d'òc" informa de la parucion a la debuta d'abrial dels dos darrièrs libres del escrivan occitan roergàs Cantalausa que nos a daissats lo 22 de setembre de 2006. S'agís de doas reedicions enriquidas d'un DVD enregistrat en junh de 2006 amb tres voses de femnas e d'òmes, demest la de Cantalausa.

Lo primièr obratge, « Un còp èra e de pertot » es un recuelh de contes de Montfranc (lo país d'enfancia de Cantalausa), aital coma de cançons occitanas. Dins lo segon obratge « Vida privada d'unes animals », l'autor conta dins lo detalh lo biais de viure de fòrça animals coma la mandra, lo singlar, l'eriç, la loira, la polida...

Se pòt comandar a « Culture d'òc » al prètz unitari de 25 € o 45 € per la comanda gropada dels dos libres amb lor DVD.

VARIÉTÉS LOCALES 12

La greffe mésobiote, qu'es aquò ?

L'arboriculteur amateur est confronté au problème du choix du porte-greffe, c'est à dire l'arbuste sur lequel il greffera un morceau de rameau ou un œil de la variété de fruitier qu'il veut reproduire. Il a le choix entre un porte-greffe « franc » obtenu par semis de pépins ou trouvé dans la nature et un porte-greffe moderne issu de la recherche agronomique qu'il se procurera chez un pépiniériste. Le premier donnera un arbre vigoureux et résistant notamment à la sécheresse et d'une grande longévité, mais qui mettra plusieurs années avant de produire des fruits. Le second, moins vigoureux et plus fragile, donnera des fruits très rapidement.

La greffe « mésobiote » devrait donner des sujets réunissant les qualités des deux porte-greffes.

Elle consiste à greffer sur un porte-greffe franc, un rameau de porte-greffe moderne. L'année suivante on greffera la variété de fruitier finale sur le rameau issu de la greffe de l'année précédente.

Samedi 1° avril, Pierre mercadier, membre de VL 12 Villefranche, recevait dans sa pépinière de La Rivière à St André de Najac, ses amis de l'association ainsi qu'une trentaine d'amateurs pour une démonstration de greffe mésobiote.

La première greffe ayant été faite en 2005 par M. Mercadier, la deuxième a été confiée au spécialiste, M. Montaurou, qui en profita pour faire une démonstration très appréciée du public des différents types de greffes : à l'anglaise, en fente, en incrustation et en couronne.

Ces arbres rejoindront le verger conservatoire de Laurière dès la fin de l'année où ils feront l'objet d'une surveillance particulière.

Pour ceux que le retard induit par une deuxième greffe rebuterait, M. Montaurou nous a assuré qu'il était possible d'exécuter les deux greffes simultanément par la méthode de la greffe à l'écusson, en glissant une mince pellicule de bois de porte-greffe moderne sous l'œil greffé. Cette greffe délicate mériterait une démonstration.

B. M.

V.L. Villefranche

Section de Rodez et des environs

La section Variétés Locales 12 de Rodez et des environs a eu une importante activité au cours du 1° trimestre 2007, soit en réalisation directe, soit en participation à des animations organisées par la Fédération ou d'autres sections, à savoir :

1 - Formation et animations scolaires au Musée de Salles la Source, au Lycée de La Roque, à l'école primaire de Canaguet, à l'école Immaculée Conception à Espalion, à l'école publique de Cassagnes Begonhès.

2 - Animation greffe à Mandailles pour le Foyer rural, à Ste Geneviève pour le compte de la Section Viadène-Carladès-Vallée du Lot, au Musée de Salles la Source, à Cassagnes Begonhès pour le compte de l'Association du Patrimoine cassagnol, à l'abbaye de Boncombe, au verger conservatoire de Rignac (châtaignier).

D'autre part, ont été greffé et mis en jauge des variétés locales destinées à être mises sur le parcours du parc animalier de Pradinas.

3 - Animation taille au verger du Luc, au verger de Sébazac, au verger de Salles la Source, au verger de Canaguet.

Prévisions 2° trimestre 2007 :

- Greffe des noyers à Sébazac.
- Les membres actifs de la Section de Rodez ont programmé de construire au verger de Luc un entrepôt pour remiser le matériel venant d'être acquis : motobineuse pour l'entretien autour des arbres, pulvérisateur atomiseur pour les traitements, échelles fruitiers et autre petit matériel.

Rendez-vous à Laguépie

Samedi 31 mars les amateurs de variétés anciennes de fruits avaient rendez-vous à Laguépie dans la pépinière de M. Mercadier, où l'association Variétés locales 12 de Villefranche effectuait une démonstration des différentes techniques de greffe.

Greffe en incrustation, en fente, en couronne avec ou sans épaulement, à l'anglaise simple ou avec entaille, n'ont plus de secret pour les nombreux amateurs qui avaient bravé un ciel incertain pour assister à la brillante démonstration effectuée par MM. Montauroux, Mercadier, Scudier et Boutonnet.

Ce fut également l'occasion de faire le point sur l'expérience de greffe mésobiote débutée en 2006. Cette technique de double greffage devrait permettre d'obtenir des arbres alliant vigueur (c'est le cas des arbres greffés en 2006), résistance aux maladies et à la sécheresse, et mise à fruit rapide, ce qui pourrait être une solution dans la perspective des changements climatiques annoncés.

L'après-midi s'est terminée par la dégustation des excellents gâteaux de Mme Mercadier arrosés de jus de pomme, entièrement naturel, élaboré grâce au matériel de pressage et de pasteurisation que l'association met à la disposition de ses membres.

B.M. - VL12 Villefranche

